

INFORMAATIOTUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2022

Millaista avoimuutta lukijat toivovat tieteellisiltä lehdiltä?

Elina Late

Tampereen yliopisto

elina.late@tuni.fi

<https://orcid.org/0000-0002-3232-1365>

Asiasanat: avoin tiede, open access, tiedelehdet

Viittaaminen: Late, E. (2022). Millaista avoimuutta lukijat toivovat tieteellisiltä lehdiltä? *Informaatiotutkimus*, 41(2–3), 84–87. <https://doi.org/10.23978/inf.122589>

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Johdanto

Avoin tiede on yksi tämän hetken keskeisistä tiedepoliittisista keskustelunaiheista. Useat organisaatiot, viimeisimpinä esimerkiksi Unesco (Unesco, 2021) ja Valkoinen talo (OSTP, 2022), ovat antaneet julkilausumia ja linjauksia tieteen avoimuuden puolesta. Yhtenä keskeisenä avoimen tieteen osa-alueena on tieteellisten julkaisujen avoimuus. Esimerkiksi Suomessa annettu tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjaus asetti tavoitteeksi kaikkien lehti- ja konferenssijulkaisujen avoimuuden vuoteen 2022 mennessä (Avoimen tieteen koordinaatio, Tieteellisten seurain valtuuskunta, 2019). Merkittävä osa tieteellisistä lehdistä sekä kansallisesti että kansainvälisesti onkin jo siirtynyt avoimeen julkaisemiseen tavalla tai toisella.

Vaikka julkaisujen osalta keskustelu tieteen avoimuudesta koskee pääosin avointa saatavuutta (open access), avoin tiede on tätä paljon laajempi käsite. Esimerkiksi Suomessa tehty avoimen tutkimuksen julistus (Avoimen tieteen koordinaatio, Tieteellisten seurain valtuuskunta, 2020) korostaa tutkimusjulkaisujen sujuvaa liikkuvuutta ja vaikuttavuutta koko yhteiskunnassa. Tähän liittyy esimerkiksi tutkimustulosten yleistajuistaminen ja monikielisyys. Myös julkaisuprosessin avoimuus esimerkiksi vertaisarviointin osalta on osa keskustelua.

Aiemmat kyselytutkimukset ovat osoittaneet, että tutkijat tukevat julkaisujen avoimuutta laajasti (esim. Talja et al., 2021; Nicholas et al., 2014). Muita tutkijoiden arvostamia ja toivomia ominaisuuksia tieteellisiltä lehdiltä ovat olleet esimerkiksi julkaisujen saavutettavuus, luettavuus, löydettävyys ja haettavuus (Talja et al. 2021; Tenopir et al., 2011). Nämä kaikki liittyvät osaltaan laajempaan avoimen tieteen keskusteluun.

Koska tieteellinen julkaiseminen on murroksessa, on tärkeää edelleen seurata lukijoiden ja kirjoittajien toiveita tieteellisiltä lehdiltä. Tämän esityksen keskeisenä kysymyksenä onkin, mitä tieteen avoimuuteen liittyviä toiveita tieteellisten lehtien lukijoilla on lehdille tulevaisuudessa.

Kyselytutkimus

Tieteellisten seurain valtuuskunta toteutti tieteellisten seurojen jäsenille ja Suomessa toimiville tutkijoille kyselyn liittyen tieteellisten seurojen toimintaan ja tieteellisten lehtien lukemiseen (Late, Pölonen & Pylvänäinen, 2022). Kyselyyn vastasi yhteensä 1655 henkilöä. Kyselyn viimeisessä osassa kerättiin tietoa kansallisten ja kansainvälisten tieteellisten lehtien lukemisen käytännöistä. Avokysymyksessä vastaajilta kysyttiin, mitä tieteellisten

lehtien lukijat toivoivat kotimaisilta ja kansainvälisiltä tieteellisiltä lehdiltä tulevaisuudessa. Kysymykseen vastasi 603 tieteellisten lehtien lukijaa, joista osa esitti useampia toiveita.

Analyysi osoittaa, että merkittävä osa vastauksista liittyi julkaisujen avoimeen saatavuuteen (261 vastausta). Muutamissa vastauksissa toivottiin myös tutkimusaineistojen laajempaa avointa saatavuutta. Pääviesti useammassa vastauksessa oli, että *Julkisilla varoilla tehdyn tutkimuksen tulosten tulisi olla maksutta kaikkien saatavilla*. Vastauksissa nousikin esiin huoli artikkelimaksuista. Erityisesti kotimaisilta tieteellisiltä lehdiltä toivottiin maksuttomuutta myös kirjoittajille. Toisaalta tieteellisiltä lehdiltä toivottiin selkeitä avoimen tieteen linjauksia. Muut avoimeen tieteeseen yleisemmin liittyvät toiveet koskivat artikkeleiden ymmärrettävyyttä ja yleistajuisuutta, monikielisyyttä, saavutettavuutta, vuorovaikutteisuutta ja avointa vertaisarviointia. Näiden lisäksi lukijoiden toiveet liittyvät esimerkiksi julkaisujen löydettävyyteen ja julkaisuformaattiin.

Kyselyn tulokset osoittavat, että lukijoilla on useita tiedon avoimuuden edistämiseen liittyviä toiveita tieteellisiltä lehdiltä tulevaisuudessa. Avoimen saatavuuden tullessa valtavirraksi, keskustelu tiedon avoimuudesta saattaa siirtyä yhä enemmän laajempaa avoimen toimintakulttuurin toteuttamiseen myös tieteellisessä julkaisemisessa. Pääosin vapaaehtoistyöllä toimiville kotimaisille lehdille toiveet asettavat haasteen lehtien kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Lähteet

- Avoimen tieteen koordinaatio, Tieteellisten seurain valtuuskunta (2019). *Tutkimus-julkaisujen avoimen saatavuuden linjaus*. Vastuullisen tieteen julkaisusarja 1:2019. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja Tieteellisten seurain valtuuskunta. <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995329>
- Avoimen tieteen koordinaatio, Tieteellisten seurain valtuuskunta (2020). *Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistus 2020–2025*. Vastuullisen tieteen julkaisusarja 1:2020. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja Tieteellisten seurain valtuuskunta. <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995237>
- Nicholas, D., Watkinson, A., Volentine, R., Allard, S., Levine, K., Tenopir, C., & Herman, E. (2014). Trust and Authority in Scholarly Communications in the Light of the Digital Transition: Setting the Scene for a Major Study. *Learned Publishing*, 27(2), 121–134. <https://doi.org/10.1087/20140206>
- Late, E., Pölonen, J., & Pylvänäinen, E. (2022). *Kuka kuuluu tieteelliseen seuraan? Raportti tieteellisten seurojen jäsenistökyselyn tuloksista*. Tieteellisten seurain valtuuskunnan verkkojulkaisuja. <https://doi.org/10.23847/tsv.433>

- OSTP (2022). *OSTP Issues Guidance to Make Federally Funded Research Freely Available Without Delay*. Noudettu osoitteesta <https://www.whitehouse.gov/ostp/news-updates/2022/08/25/ostp-issues-guidance-to-make-federally-funded-research-freely-available-without-delay/>
- Talja, S., Tenopir, C., & Late, E. (2021). Desired Affordances of Scholarly E-Articles: Views from Scholars Based on Open-Ended Answers. *Libri*, 72(1), 67–81. <https://doi.org/10.1515/libri-2021-0012>
- Unesco (2021). *UNESCO Recommendation on Open Science*. Noudettu osoitteesta <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949.locale=en>